

Postmodernizmin Eğitim Yönetimindeki İzlerinin Fenwick English Üzerinden Değerlendirilmesi

MAKALE TÜRÜ	Başvuru Tarihi	Kabul Tarihi	Yayın Tarihi
Derleme Makalesi	10.01.2019	28.04.2019	08.06.2019

Oya Uslu Çetin ¹
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Murat Özdemir ²
Hacettepe Üniversitesi

Öz

Bu çalışmanın amacı, postmodern perspektifin eğitim yönetimindeki etkilerini Fenwick English üzerinden irdelemektir. English (1939-), eğitim yönetimi alanında aykırı ve postmodern düşünceleri ile büyük yankı uyandırmış bir eğitim bilimcidir. 1970’li yıllardan başlayarak etkin biçimde eğitim yönetimi alanında çalışan yazar, Türkiye kaynaklı alanyazında yeterli ölçüde yer almamıştır. English, araştırmalarında daha çok eğitim önderliği üzerine yoğunlaşır. O’na göre, eğitim lideri hayal kurabilmeli, hayalini gerçeğe dönüştürebilmeli, devrimci olabilmeli ve risk alabilmelidir. English, eğitimin pek çok alanında son derece önemli, günümüze ve özellikle geleceğe yön verecek fikirler ortaya koymuştur. Örneğin, English’e göre modern eğitim işlerliğini yitirmiştir; oysa gelecek, çocukların elindedir. Bu nedenle, English eğitimin amacı, okulun işlevi, öğretmenlerin rolü ve öğretim programlarının üzerinde önemle durulması gereken konular olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla yazar, okulların çocukları geleceğe hazırlaması gerektiği üzerinde ısrarla durur. Modern eğitim sistemini eleştiren English, eserlerinde postmodern bakış açısı ile tek bir kuram ve yönteme bağlı olmayan eğitim yönetimi uygulamaları üzerinde yoğunlaşır. Bu çalışma, English’in eğitim yönetimi düşüncesini postmodernizm ışığında betimlemekte ve sonuç olarak Türkiye eğitim yönetimi alanyazınının English’in farklı fikirlerinden yararlanması girişimlerine destek olmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede öncelikle modernizm ve postmodernizm kavramları mercek altına alınmış sonra da modernizmin ve postmodernizmin eğitim alanına nasıl yansıtıldığı incelenmiştir. Son olarak ise English’in yaşamı ve eğitim yönetimine ilişkin düşünceleri sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Modernizm, postmodernizm, postmodern eğitim, eğitim yönetimi, Fenwick English.

¹*Sorumlu Yazar:* Öğr. Gör, Rektörlük, Dış İlişkiler Ofisi, E-posta: oyauslu@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0435-831X>

²Doç. Dr., Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı, E-posta: mrtozdem@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1166-6831>

Bilimsel bir uğraş olarak 19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak gelişme gösteren eğitim yönetimi alanı, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında bilim felsefesinde gözlenen çeşitli gelişmelerin de etkisiyle çalkantılı bir döneme girmiştir. Eğitim yönetiminde yaşanan çalkantının önemli bir nedeni de başta Popper, Kuhn, Lakatos ve Feyerabend gibi bazı bilim felsefecilerinin mantıksal pozitivizme dayalı geleneksel bilim epistemolojisine yönelik köklü eleştirileri olmuştur. Bilim felsefesindeki bu köklü ayrışma başta T. B. Greenfield olmak üzere kimi eğitim yöneticisini de etkilemiştir. Bunun yanı sıra eğitim yönetimi alanında mantıksal pozitivizmi savunan *Kuram (Teori) Hareketinin* önemli temsilcisi Griffiths ile pozitivizmin eleştirisini yapan Hodgkinson, Willower ve Ribbins arasında oldukça çekişmeli tartışmalar yaşanmıştır.

Bu dönemde eğitim yönetiminde feminizm, natüralist bağdaşımçılık, postpozitivizm ve eleştirel kuram gibi farklı bakış açıları gelişme göstermiştir. Bu çerçevede filizlenen tartışmalar halen devam etmekte olup eğitim yönetimi alanındaki uygulamaların ve araştırmaların doğasına ilişkin sorular yanıtlanmaya çalışılmaktadır (Burgess ve Newton, 2014). Ancak bu akımların ve temsilcilerinin eğitim yönetimi araştırmacıları ve öğrencileri tarafından yeterince bilinmiyor olması, alanın ontolojik, epistemolojik ve aksiyolojik bağlamının derinleşmesinin önündeki önemli bir sorun olarak değerlendirilebilir. Eğitim yönetimindeki bakış açılarından biri de postmodernizmdir. Bu kapsamda eğitim yönetiminde postmodern görüşleriyle öne çıkan isimlerden biri ise Fenwick English'tir (1939-...). Halen yaşamakta olan English'in eğitim yönetime yönelik görüşleri postmodern anlayışa dayanmaktadır. Bu bağlamda English'in postmodern eğitim yönetimi kavrayışının betimlenerek değerlendirilmesi, eğitim yönetiminin kimlik inşasına (*kimlik belirleme süreci*) ve geleceğinin hangi yönde biçimleneceğinin anlaşılmasına görece katkı sunabilir.

Alandaki tartışmalara 1990'lı yıllardan bu yana postmodernizmi savunarak katkıda bulunan Fenwick English, daha çok eğitimde liderlik ve öğretim programı üzerine yaptığı çalışmalarla tanınmakla birlikte kuram ve uygulama arasındaki boşluk, kurama dayalı karar vermenin okullara zararı, yeni oluşumlara eski yöntemlerle bakmanın olumsuz sonuçları ve alanda değişimin gerekliliği gibi konularda da çalışmalar yapmıştır. English'e (2003) göre kuramlar tek doğruya dayandırıldıkları için kuram odaklı uygulamalar sınırlayıcıdır. Oysa ki eğitimde bütün durumlara uyabilen bir kuram olası değildir. Dolayısıyla eğitim liderleri açık fikirli olmalı ve birden fazla doğrunun olabileceğini göz önünde bulundurmalıdır. Bazı yönetsel kararlar bağlam, kültür, varolan kaynaklar, hedefler ve zaman dikkate alındığında diğerlerine göre daha iyi olabilir. Bu nedenle bazı kuramlara bağımlı kalmak eğitim uygulamalarını sınırlandırdığı için dünyaya farklı perspektiflerden, bağlamlardan ve kültürlerden bakabilmek önemlidir. Amerika'da pek çok büyük eyalette eğitimin farklı kademelerinde öğretmenlik, yöneticilik ve danışmanlık gibi çeşitli görevler yapmış olan English, aynı zamanda öğretim programı yönetiminde kontrolün babası olarak anılır ve pek çok ödülün sahibidir (English, 2003).

Türkiye’de modern ve postmodern eğitim anlayışları üzerine çeşitli çalışmalar yapılmış olsa da bunların büyük bir bölümü alanın son dönem akımlarının temsilcilerine yeterince ağırlık vermemiştir. Örneğin, Aslanargun (2007), modern ve postmodern eğitimin karşılaştırmasını yapmış; Çakır (2017), ilkokul öğretmenlerinin postmodern eğitim anlayışına yönelik düşüncelerini betimlemiş; Kızılkaya (2014), Türk Eğitim Sistemi’nin sorunlarını postmodern felsefe doğrultusunda incelemiş; Kökten (2013) son dönem eğitim programlarını postmodern bakış açısıyla değerlendirmiş; Erdem ve Sarpkaya (2011) postmodernizmin eğitim denetimindeki uygulanabilirliğini araştırmış; Tezcan (1993) ise postmodern eğitim anlayışını mercek altına almıştır. Bu çalışmalarda postmodernizmin eğitim alanına ne zaman ve nasıl yansıdığına ve özellikle eğitim yönetimi alanındaki öncülerine yeterince yer verilmemiştir. Ancak Özdemir (2017, 2018) çalışmalarında, eğitim yönetimi alanının tarihsel ve felsefi sürecini aktarırken postmodern eğitim yaklaşımını English’i merkeze alarak sunmuştur.

Alanın gelişimsel bir ilerleme göstermesi, geleceği açısından umut vericidir ancak bunun sürdürülebilir olması için her bir dönemin dinamiklerinin, öncülerinin, varsayımlarının ve etkilerinin incelenmesi yararlı olacaktır. Dolayısıyla aslında alanda önemli etkileri olan ve hatta yaşamakta olan bir yazarın alana katkılarının yeterince değerlendirilmemiş olması, bu çalışmanın yapılmasını özendirmiştir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı Fenwick English’in eğitime ve eğitim yönetimine ilişkin düşüncelerini postmodernizm ekseninde betimlemektir; çünkü postmodernizmin eğitim alanını nasıl yönlendirdiğini anlayabilmek kavramın açıklanmasıyla olanaklı olacaktır. Buradan hareketle, bu çalışmada öncelikle modernizm ve postmodernizm kavramları eğitimdeki yansımaları ile birlikte açıklanmış, sonrasında English’in yaşamı ve eserleri ile ilgili bilgi verilmiş, son olarak ise English’in eğitim yönetimi hakkındaki görüşleri sunulmuştur.

Modernizm

Özünde değişim ve dönüşüm olan modernitenin ne zaman başladığı hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Kimi yazarlara göre modernite 18. yüzyılın sonunda Sanayi Devrimi ile, kimilerine göre 18. yüzyıl sonunda Amerika’nın bağımsızlığı ve Fransız İhtilali ile, kimilerine göre 19. yüzyılda Orta Çağ Avrupası’nın genişlemesiyle, kimilerine göre ise Kopernik’in dünyanın güneşin etrafında döndüğünü iddia etmesiyle beraber Rönesans düşüncesiyle başlamıştır. Bazı yazarlar ise dönemin 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başında meydana gelen sanatsal gelişmeler ve hatta I. Dünya Savaşı ile başladığını öne sürer. Başlangıç olarak hangisi kabul edilirse edilsin modernite, insanlığın sürekli gelişim için gösterdiği çaba olarak anılır (Malpas, 2005). Anderson’a (2011) göre ise modernizm, aslında 1890’lı yıllarda ortaya çıkmış olan Hispanik Amerika kökenli bir yaklaşımdır. O zamana kadar hakim olan Tanrı merkezli dünyadan insan merkezli dünyaya geçişi hedefleyen; geleneğe karşı çıkarak yenilik ve değişimi savunan bir öğretilerdir. Modernistler mükemmel bilginin olanaklı olduğunu düşünürler, bu nedenle her şeyi açıklama gücüne sahip büyük kuramların, genel yasaların ve bağlamdan bağımsız tek doğrunun arayışındadırlar. Verimliliğin en

temel amaç olduğu modernizmde insanın mutluluğu, gelişmesi ve mükemmelleşmesi bilim ile gerçekleşebilir. Zaten günlük yaşamda da modern sözcüğü pek çok insan için gelenekselden farklı olana, yeni olana işaret eder. Görüldüğü üzere modernite, sözcüğün kendisinden de anlaşılabilmesi gibi eskiyi değil yeniye kabul eden, insanın değişimi ve gelişimi için tek doğruyu ve bilimi savunan bir anlayıştır. Dolayısıyla modern düşünceyi benimsemiş bilim adamları ve düşünürlerin pozitivist paradigmayı savundukları belirtilebilir.

Slattery'e (2006) göre modernizm, onu savunanların Orta Çağ'ın hatalarını görmeleri ve dış dünyayı anlayıp kontrol edebilmek için yeni yöntemler aramaları ile ortaya çıkmıştır. Bu süre içinde Kartezyen düşünce bu yeni hareketin temelini oluşturmuştur. Ardından modernizmin sosyo-ekonomik özelliğinin bir benzeri olan kapitalizm ortaya çıkmıştır. Bu anlayışla bilim ve teknolojinin yararlarına, gelişimine, usavurma kültürüne ve mantığına ısrarcı bir bağlılık oluşmuş ve bu eğilim 21. yüzyılda benimsenen anlayış durumuna gelmiştir. Bu dönemde, bilginin tek ve insandan bağımsız olduğu gerçeğini yansıtan Aydınlanma ve doğrusal bir ilerleme anlayışı ile ideal toplum düzeninin oluşturulabileceği düşüncesi hakimdir (Şaylan, 2016). Bu anlamda aslında modernitenin çıkış noktası insanlığın yararına olan gelişmeleri içermektedir. Fakat sonuç olarak gözlemlenenler, amaçlanan ile uygulananın çok fazla örtüşmediğine işaret etmektedir. Çünkü büyük değişim ve gelişim gerçekleştirilmesi beklenen modern sistemlere karşın günümüzde halen güvenlik, savaşlar, çevre kirliliği, açlık, sosyal adalet, eğitime erişim vb. alanlardaki sorunlar devam etmektedir. Oysa ki eğitim sürecinden geçmiş toplumlarda bu tür sorunların giderek azalması beklenmektedir.

Berman'a (1982) göre modernizm macera, güç, eğlence, büyüme ve dönüşüm ortamı ile birlikte sahip olunan ve bilinen her şeyi tehdit eden ve yeniye ön plana çıkaran bir ortam sunar ve modern yaşam birçok kaynaktan beslenir. Doğa bilimlerindeki buluşlar, sanayileşme, bilimsel bilginin teknolojiye ve üretime dönüşmesi, sınıf çatışmaları, nüfussal değişiklikler, hızla artan şehirleşme, kitle iletişim araçlarının dinamik bir şekilde çeşitlenmesi ve kullanılması, bürokrasinin işleyişi, insanların yer değiştirmesi ve sonuç olarak kapitalist bir dünya pazarı moderniteyi besleyen öğelerdir. Dolayısıyla modern olmak geçmişi unutup geleceğe odaklanmak ve sürekli yeni ile yüzleşmek anlamına gelir (akt. Malpas, 2005). Bu nedenle modern çağ, çarpıcı atılımların ve gelişmelerin kaydedildiği bir dönem olmakla birlikte aynı zamanda büyük acılara, kayıplara, savaşlara ve ayrımcılığa sahne olmuş bir zaman dilimidir (Şaylan, 2016). Aslında bu durum modernizmin hedeflerini tam olarak gerçekleştiremediğinin bir göstergesidir.

Epistemolojik açıdan incelendiğinde modernizmde fiziksel ve toplumsal her olgu belirli kurallar çerçevesinde gelişir, bilgi ölçülebilir olmalıdır ve ölçüm sonuçlarına dayalı kesin yargılardan oluşmalıdır. Dolayısıyla belirsiz ve denetimi olanaklı olmayan olgular reddedilir. Fakat özellikle sosyal olgularda ve insan ilişkilerinde bilgi edinme ve kullanma süreçlerini kesin yargılara, formüllere ve denetime dayalı bir sisteme bağlamak totaliter ve tek tip bir düzen riskini ortaya

çıkartır (Çakır, 2017). Yöntemsel olarak incelendiğinde ise modernizm veri toplama, kuram geliştirme, kanıtlama ve çürütme süreçlerinde bilimsel yöntemi kullanır. Modernistlere göre bilgi ölçülebilir olmalıdır, bilimin amacı bağlamdan bağımsız genel yasalar üretmektir ve doğru olarak kabul edilen şey dünyada olup bitecekleri yordayabilmelidir (English, 2001). Modernizmin ve onun bilim dünyasındaki yansıması olarak nitelendirilebilecek pozitivistizmin bu anlayışı 1980’li yıllardan başlayarak başta Greenfield olmak üzere birçok yazar tarafından insanı göz ardı etmesi nedeniyle eleştirilmiştir. Eleştirinin odağında insanın öznel düşünce ve yargılarının nesnelliliği olanaklı kılmadığı, aksine çeşitliliği ortaya çıkardığı düşüncesi yatmaktadır.

Modern örgütlerde sıradizinsel (hijerarşik) bir yapı, bürokratik bir işleyiş ve denetleme mekanizmaları vardır. Dolayısıyla bütün yetkiler yöneticide toplanmıştır ve otorite kaybı korkusuyla yöneticiler yetkilendirme mekanizmasını kullanmamaktadır (Küçükali, 2015). Eğitim örgütlerinde bu durum belirgin biçimde göze çarpmaktadır. Özellikle merkezden yönetimin hakim olduğu Türkiye ve Fransa gibi ülkelerde önemli kararlar bakanlık düzeyinde alınır, merkez ve taşra örgütleri aracılığı ile okul müdürlerine iletilir. Kararların uygulanmasında okul müdürlerinin kararları sorgulanamaz. Yetkilendirme en fazla müdür yardımcılarında yasal yollarla yapılır. Öğretmenlerin ve öğrencilerin karara katılımları kısıtlıdır. İstemler ve sunumlar merkezden taşraya ve taşradan merkeze doğru yapılan yazışmalarla katı bürokrasi kuralları çerçevesinde iletilir. Bu nedenle 21. yüzyılda iletişim araçlarındaki ve sosyokültürel ortamdaki çeşitliliğe karşın eğitim örgütleri hâlâ modern anlayışla yönetilmektedir.

Postmodernizm

Postmodernizm, 1930’lu yılların Hispanik dünyasında Birleşik Krallık ve Amerika’da ilk olarak edebiyat alanında şiir ile ortaya çıkmıştır. 1950’li yıllarda ise estetik anlamda değil zamansal bir kategoriye tanımlamak için kullanılmıştır. Toynbee’ye göre Fransa-Prusya savaşı (1870-1871) ile açılan yeni dönem postmodern çağ olarak adlandırılmıştır. Modern çağda hakimiyeti elinde tutan, zenginlik ve bolluk içinde yaşaması nedeniyle 19. yüzyılın sonlarında tepki toplayan orta sınıf, bu çağda gücünü kaybetmiştir. Bunun yanında Batı’da sanayi işçilerinden oluşan bir işçi sınıfının ortaya çıkması, Batı dışındaki aydınların modernliğin sınırlarını öğrenip bunu Batı’ya karşı kullanması gibi olaylar postmodern döneme damgasını vurmuştur. Örneğin, bu dönemde Meiji Japonyası, Bolşevik Rusya, Kemalist Türkiye ve Maoçu Çin ortaya çıkmıştır (Anderson, 2011). Bazı yazarlara göre ise postmodernizm 1950’lerde, bazılarının göre 1970’lerde, bazılarının göre de 1990’larda Avrupa’da ve Kuzey Amerika’da başlamıştır (Malpas, 2005). Leitch (1996) postmodern dönemin Batı toplumlarında 1960’larda başlayıp devam etmekte olan tarihsel ve kültürel bir süreç olduğunu belirtir. Sönmez (1993) ise postmodernizmin, 20. yüzyılda ortaya çıkmış bir sanat akımı olduğunu, daha sonra felsefe, sosyoloji, politika ve bilime yansıdığını belirtir. Kavramla ilgili bu kadar farklı başlangıç noktasının belirlenmesi, aslında postmodernizmin kendi özelliği olan çoklu doğruların varlığını destekleyen

bir durumdur. Bu nedenle bu kadar farklı görüşle karşı karşıya olan ve modernizm ile ilgili söylemleri olan postmodernizmi ve ona karşı olan tepkileri anlayabilmek için modernizmi iyi anlamak gerekir.

Postmodernizmin ortaya çıkışını temelde dört olay tetiklemiştir. Buna göre Nietzsche ve Heidegger'in modernizme karşı çıkararak özneye değer vermesi; Avrupa'da yaşanan savaşlar, sömürgecilik ve soykırımların modernitenin zalim olduğunu göstermesi; Marksizmin uygulandığı ülkelerde iktisadi ve siyasi olarak başarısız olması ve modernitenin sanat anlayışının yaratıcılık ve yenilik açısından yetersiz görülmesi postmodern dönemin başlamasını sağlamıştır. Bu nedenle postmodernizmin kurucuları ve en önemli temsilcileri F. Nietzsche, M. Heidegger, J. Derrida, M. Foucault, R. Trigg, L. Wittgenstein, P. Feyerabend, J. Baudrillard ve J. F. Lyotard olarak sıralanabilir (Sönmez, 1993). Söylemin öncülerinin büyük çoğunluğunun Fransız olduğu görünmekle beraber bunun Fransa'da yaygın olan eleştirel yaklaşım geleneğinin bir sonucu olması olanaklıdır (Şaylan, 2016). Ayrıca, Kuhn ve Feyerabend'in bilinenlere bağlı kalarak yeni bilgi üretmenin olanaklı olmadığı, bu tür bir anlayışın bilimin sonunu getirdiği ve yeni bilgi üretmek isteyen bilim insanlarının bilinenlere kuşkuyla yaklaşması gerektiğine ilişkin düşünceleri modernitenin sonunu getirmiş ve postmodernitenin başlangıcına zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla postmodernizm felsefe, sosyoloji ve tarih gibi birçok alandan beslenmiş ve onları beslemiştir. Ayrıca bu durum, modernitenin amaçlarına ulaşmada pek çok alanda başarısız olması nedeniyle postmodernizmin doğduğunun bir göstergesidir. Eş deyişle tez, kendi antitezini doğurmuştur.

Şaylan'a (2016) göre postmodernizm genellikle geçmişten ayrılma ve zaman çizelgesinde bir kırılmaya işaret eder. Lyotard (1984) ise postmodernizmi üst anlatılara karşı kuşku duymak olarak tanımlar. Ona göre bu kuşku bilimdeki gelişmelerin bir ürünüdür. Postmodernizm bazı düşünürlerce bir başkaldırı, bazılarına göre modernizmin uzantısı, bazılarına göre ise elitist olarak tanımlanır. Ancak onun için açık ve anlaşılır bir tanım yapmak aslında onun karşı çıktığı ve kendi savları ile çelişen bir durumdur. Buna rağmen postmodernizmin gerçeğe, bilgiye ve değere önem veren bir yaklaşım olduğunu belirtmek olanaklıdır. Postmodernizm akla ilk olarak fraksiyon (fracturing), parçalanma (fragmentation), yapıbozum (deconstruction), kesinliğin olmaması (indeterminacy), çoğulluk (plurality), çok kültürlülük (multiculturalism), sınır çizme (demarcation) ve hızlı değişim kavramlarını getirir (Malpas, 2005). İlginç olan postmodernistlerin kendilerinin hata yapabileme olasılıkları ile de alay etmeleridir (Slattery, 2006). Bu durum yine postmodernizmin tek doğru ve tek yöntem anlayışına karşı çıkan yaklaşımı ile ilgili olabilir; çünkü postmodernizmin olası etkileri görelilik, hiçcilik, bencilik (solipsism), parçalanma (fragmentation), acıma (pathos) ve umutsuzluktur (Hill, McLaren, Cole ve Rikowski, 2002). Bu nedenle farklı kesimlerde değişik yönlerinin ele alınarak tanımlanması beklenebilir.

Postmodernizmin en önemli katkılarından birisi bilgi veya kuram kavramlarına tapınma anlayışına darbe vurmasıdır. İnsanın doğruyu bulabilmesi için akla, doğruya

ya da kurama gereksinimi vardır ancak öznellik göz ardı edilemez (Şaylan, 2016). Dolayısıyla postmodernizm bilginin kaynağı ve kullanımına ilişkin yeni söylemler geliştirmiştir. Postmodernizmde bilginin statüsü toplumların postmodern çağ olarak bilinen dönüşüm dönemine girmesiyle değişmeye başlamıştır. 1950'li yıllarda başlayan ve devam etmekte olan bu süreç ülkelere ve hatta aynı ülke içinde sektörlere göre daha hızlı ya da yavaş bir şekilde ilerleyebilmektedir. Genel olarak değişimin hakim olduğu bir dönemde bilginin değişmemesi olanaklı değildir. Bilginin edinimi ve kanalları değişebilir. Bilgi, bir mal olarak görülerek satılmak için üretilir ve yeni bilgi üretimindeki değerine göre kullanılır. Her durumda amaç takas yapmaktır. Dolayısıyla bilgi amaç olmaktan çıkar ve kullanım değerini yitirir, pazar ekonomisine hizmet eder. Bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin oluşturduğu pazar, modernitenin hedeflediği aydınlatıcı ve özgürleştirici amaçlarından uzaklaşmış, insanları makineleştiren mekanik bir yapıya bürünmüştür. Bu nedenle postmodern toplumu bekleyen en büyük tehlike, bilgiye ilişkin tek ölçütün onun yeterliliğine/etkililiğine verilen değer olmasıdır (Lyotard, 1984). Bilginin araçsallaşması, amaca ve hizmet alanına göre değişir olması onun kaynağını, kime ne şekilde ve hangi araçlarla aktarılacağını da değiştirir. Temelde pazar ekonomisine hizmet eden bir bilgi giderek güç odaklarının tekelinde kalmakla karşı karşıya kalabilir. İnsan yaşamı dahil her şeyin iktisadi kaygılarla değerlendirilmesi aslında bir yönde yine tekdüzeliği, tek doğruyu ve dolayısıyla modernitenin temel belirleyicilerini ön plana çıkarır. Bu durumda postmodernite kendisi ile çelişen bir yapıya bürünmektedir.

Postmodernizm temel olarak üst kültür-popüler kültür, ırk, etnik köken, cinsiyet ve sınıf gibi her türlü ayrıma ve totaliter anlayışlara karşı çıkmak, evrensel yasaları reddetmek, modernizmi ve aydınlanmayı eleştirmek gibi özellikleri ile bilinir. Bunun yanında postmodern kültür analizi kapsayıcılık, çok kültürlülük, çok seslilik, sosyal dönüşüm, otorite karşıtlığı ve yerinden yönetimi savunur. Dolayısıyla, çoğunlukla marjinal gruplar, popüler sanat, azınlıkların eğitimi, bilginin ve gücün işlenmesi, tarihsel çelişkiler, entelektüel aldırışsızlık, mükemmeliyetçilik, sosyal düzen ve eğitimin devletçe kontrol edilmesi gibi konulara odaklanır (Leitch, 1996). Bu nedenle postmodernizm, feminizm, quer kuramı, post sömürgecilik, küreselleşme siyasaları, çevre çalışmaları, tarih, felsefe ve edebi eleştiri ile de iç içe olmuştur ve bu ilişki hâlâ devam etmektedir (Malpas, 2005). Her alanın kendine özgü özellikleri ve dinamikleri olduğu için postmodernizmin adı geçen alanların her biri tarafından farklı şekillerde betimlenmesi ve sınıflandırılması doğaldır.

Postmodernizm ile ilgili yazılmış en etkili kitap Lyotard'ın 1979 yılında yayımladığı *The Postmodern Condition: A report on Knowledge* isimli eseridir. Lyotard bu kitapta bilginin ne olduğu, nasıl edinildiği, ne şekilde aktarıldığı ve kullanıldığının yanıtını arar. Ona göre zaman değiştikçe bilginin durumu da değişir. Buna bağlı olarak bilgiye kimin hakim olduğu da değişebilir. Ayrıca dünyanın algılanma şekli bireylerin deneyimlere bağlı olarak farklılık gösterebilir (Malpas, 2005). Anlaşıldığı üzere postmodernizm, öznelliğe, çeşitliliğe ve sürekli değişime vurgu yapmaktadır. Lyotard'a (1984) göre postmodern bilgi sadece otoritenin bir aracı değildir, farklılıklara olan duyarlılığı düzenler, karşılaştırılmaz olana karşı hoşgörüyü

pekiştirir. Temelinde uzmanın benzeşikliği değil buluşu yapan kişinin parolojisi vardır. Bu nedenle postmodernizm ve postmodern bilgi farklılıklara saygı duyar, bilginin aktarılmasından öte üretilmesine ve bulunmasına önem verir.

Newall (2015), modernizm ile postmodernizmi şu şekilde karşılaştırır: Modernizm yapıyı, yapısalcılığı, düzeni ve kuramı savunurken postmodernizm anarşizm, yapı-bozum, yıkım ve anti-kuramı savunur. Modernizmde kesin yorumlar, büyük anlatılar ve ilerleme; postmodernizmde ise kesinliğin, büyük anlatıların ve ilerlemenin reddi vardır. Modernistler alt anlamları ararken postmodernistler bunun olanaksız olduğunu düşünür. Modernizm ansiklopedik bilgiye dayanırken postmodernizm anlam oluşturmaya dayanır. Turan'a (2004) göre modernite ve postmodernite bilgi ve gerçekliğin ne olduğu sorularını farklı şekilde yanıtlar. Postmodernizme göre gerçek, insanların üzerinde bir uzlaşmaya vardığı bir şey ya da işe yarayan bir şeydir. Benzer şekilde Küçükali (2015) de modernite ve postmoderniteyi bilginin kaynağı açısından karşılaştırır. Moderniteye göre bilgi akıl ve deney yoluyla elde edilebilen mutlak bir şey iken postmoderniteye göre bu tür bir bilgi mutlak değildir ve değişebilir. Dolayısıyla tek bir gerçek olmadığı gibi birden fazla gerçek olabilir. Hatta gerçeklik dinamik olup zaman ve yere bağlı olarak değişebilir. Oysa modernizm geleneksel ve idealize edilmiş tek doğru ile tek gerçek üzerine kuruludur.

Eğitimde Modern ve Postmodern Söylem

Modernizm ve postmodernizm, sanat, politika, kültür ve bilim gibi eğitim sistemlerini ve uygulamalarını da şekillendirmiştir. Oelkers (2002), modern eğitim anlayışının Rousseau'nun modern eğitim anlayışı ile ilişkilendirildiğini, hatta Rousseau'nun çoğunlukla modern eğitimin kurucusu veya öncüsü olduğunu belirtir. Ona göre modern öğrenme veya deneysel eğitim 17. yüzyılın sonlarında gündeme gelmiştir. Modern endüstri toplumu, Toffler'ın (1980) endüstriyel toplumların yapısını oluşturduğunu iddia ettiği standartlaşma, uzmanlaşma, eş zamanlama, odaklanma, ençoklaştırma ve merkezileştirmeye dayanır. Buna bağlı olarak modern eğitim de standart derslere, öğretim programlarına, testlere, kabul politikalarına ve akreditasyon süreçlerine tabi olmuştur. Farklı kültür ve altyapılara sahip olsalar da öğrencilerin aynı anda, aynı hızda ve aynı amaçta ilerlemeleri hedeflenmiş, öğretmen otorite rolünü üstlenmiştir (Coulter, 1993). Buna bağlı olarak okullar mekanik olarak yapılandırılmış, ideolojik olarak değerlendirilmiş ve iktidarların toplumu yönlendirmedeki araçları durumuna gelmiştir. Dolayısıyla eğitim kurumları makine, öğrenciler ise girdi ve hammadde metaforları ile anılır duruma gelmiştir. Aşırı standartlaşma ve uzmanlaşma eğitim-öğretim süreçlerini gittikçe daha çok insanlı özelliklerden arındırmıştır. Okullar kurullarla işleyen, uyum arayan, önceden merkezi olarak belirlenmiş programları uygulayan, rasyonel eğitim veren ve nihai olarak hakim ideolojiye uygun insan yetiştiren kurumlar olarak görülmüştür. Böyle bir sistemde gerek öğrenci gerek öğretmen hatta okul yöneticileri edilgen durumdadır (Aslanargun, 2007). Ancak 1980'lerden başlayarak bu ilkeler önemini ve etkisini yitirmeye başlamıştır (Coulter, 1993). Çünkü bu ilkelerle sorgulama yapma, eleştirel

düşünme ve farklılıkları kabul etme zor olduğu için değişim de zordur. Bu durum yeni araştırmaların yapılmasını, araştırmalarda alışılmışın dışında yöntemlerin kullanılmasını ve araştırma sonuçlarının uygulanmasını da güçleştirmektedir.

Modernizmde okullar formal (biçimsel) bir örgüt, bir sistem ve evrensel doğruların aktarıldığı bir yer olarak görülür (Turan, 2004). Ancak modern eğitim anlayışının merkezîyetçi ve bürokratik yapısı, aydınlanmanın mutluluk vaatlerini gerçekleştirmemiş, okullar planlanan insan tipini yetiştirememiş; aksine kaos, korku, savaş ve yoksulluğun hakim olduğu bir dünyanın ve dolayısıyla okullarda çeşitli gerginliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Nitekim bilimsel ve akılcı eğitim bu süreci devam ettirmekte, buna bağlı olarak okullar hâlâ mekanik sistemler olarak görülmekte ve yönetilmektedir. Bu bağlamda uygulanan standartlaşma ve sıradizin odaklı eğitim politikaları öğrencileri, öğretmenleri, yöneticileri ve yardımcı personeli edilgen kılmaya devam etmekte; bürokrasinin getirdiği kurallar bireysel farklılıkların önüne geçmektedir. 21. yüzyılda dahi halen okulların fabrika metaforu üzerinden işletme alanının ilkelerini uygulaması insanı ikinci plana itmektedir (Aslanargun, 2007). Bununla birlikte bu durumun tek sorumlusu olarak modern eğitim anlayışını ve okulları göstermek haksızlık olabilir çünkü eğitim sistemi ve okullar evrensel ve ulusal ölçekteki politik, ekonomik, sosyal, kültürel, teknolojik vb. gelişmelerden de etkilenmektedir. Bunun yanında çok kültürlü ve çok değişkenli bir yöne evrilen postmodern yaşamda bu tür uygulamaların amacına ulaşması, ulaşsa da etkili olması olanaklı görünmemektedir. İnsanların farklı ortamlardaki seçenekleri değerlendirme olanakları düşünüldüğünde, bu tür sert uygulamaların örgütlerin varlıklarını da tehlikeye düşürmesi söz konusu olabilir.

Modern okullarda öğretim programı oluşturulması, yöneticilerin atanması, kaynakların sağlanması gibi her türlü süreç merkezden alınan kararlara göre yapılır. Buna bağlı olarak yöneticilerin amacı paydaşların memnuniyeti değil, merkezi yönetimin beklentilerini karşılamaktır. Böylece yetki ve güç, merkezi kuralları devam ettirmek amacıyla kullanılır. Modernizmin standartlara, homojenliğe ve seri üretime yaptığı vurgu, farklılıkları göz ardı eden hatta bunu bir risk olarak değerlendiren bir eğitim yönetimi yaklaşımını doğurmuştur (Aslanargun, 2007). Bu tür bir sistemde paydaşların yönetime ilişkin görüşlerini söyleme ve karara katılma olasılıkları düşük görünmektedir. Bu durum öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin kendilerini değersiz hissetmelerine ve iş doyumlarının azalmasına neden olabileceği gibi okuldaki öğrenme ve öğretme süreçlerini olumsuz etkileyebilir. Şu halde, eğitimin ve okulların amacı ve işlevi sorgulanabilir. Nitekim başta eleştirel kuram ve postmodernistler olmak üzere bu tür okul yönetim modelleri çeşitli yazarlarca eleştirilmiştir. Ayrıca modernizmin etkisiyle eğitim yönetimi alanında bilimsel yaklaşım kendisini hissettirmiş, eğitim örgütleri Klasik Örgüt Yaklaşımı, İnsan İlişkileri Yaklaşımı ve Sistem Yaklaşımı ışığında değerlendirilmiştir. Buna bağlı olarak biçimsel yapı, insan ve çevre öğeleri temelinde pozitivistin ve akılcılığın ilkeleri uygulanmıştır (Şimşek, 1997).

Postmodernizmin eğitim alanına yansımaları ABD’de 1980’lerin sonu ile 1990’ların başında birçok kitap ve makalenin yayımlanması ile olmuştur. Bunlardan en önemlileri Peter McLaren’in 1980’lerde postmodernizmi çeşitli eksiklikleri nedeniyle eleştirdiği *Postmodernity and the Death of Politics: A Brazilian Reprieve* başlıklı çalışmasıdır. Bunun yanında Stanley Aronowitz ve Henry Giroux tarafından 1990 yılında yazılan *Postmodern Education* isimli kitap ile 1991 yılında Patti Lather tarafından yazılan *Getting Smart: Feminist Research and Pedagogy with/in the Postmodern* isimli çalışma oldukça önemlidir. Bunların yanı sıra ABD’de yayımlanan pek çok dergide postmodern eğitime yer verilmiştir (Hill ve diğ., 2002). Eğitimin diğer alanlarında olduğu gibi bu alanda da çalışmaların ABD’de başlamış olması şartıdır. Akademik çalışmaların daha özgür yapılabildiği bir ortamda mevcut uygulamaları ya da seçenekleri eleştirebilen düşüncelerin somutlaştırılması ABD için görece daha kolaydır. Birleşik Krallık’ta eğitimin postmodernizm ile tanışması ise aslında 1990’lı yılların başında başlamasına karşın 1994 yılında Robin Usher ve Richard Edwards’ın *Postmodernism and Education* başlıklı yapıtı ile hız kazanmıştır. 1997 yılında Stronach ve Mac Luretarafından yazılan *Educational Research Undone ve Stuart Parker’in Reflective Teaching in the Postmodern World* isimli çalışmaları postmodernizmin eğitim kuramı ve araştırmalarını özellikle İngiltere’de önemli ölçüde biçimlendirmiştir (Hill ve diğ., 2002). Günümüzde dahi eğitim ve eğitim yönetimi alanındaki önemli dergilere ev sahipliği yapan ABD ve İngiltere’nin postmodernizm alanına ilişkin çalışmalarda öncü olması beklenen bir durumdur.

Sanayi sonrası toplumu anlatmak için kullanılan, yeni bir kültür ve yaşam tarzını belirten ve mimari, sanat, siyaset, iktisat vb. birçok alanı etkileyen postmodernizm, eğitim alanına da çeşitli yenilikler getirmiştir. Örneğin, eğitilmiş insan kavramına yüklenen anlam, öğretim yöntemleri ve ders içeriklerinin yeniden düzenlenmesi yoluyla eğitimin niteliği ve gençlerin eğitimi farklı değerlendirilir. Toffler’a göre postmodern toplumlardaki bireylerin seçme, ilişki kurma ve öğrenme becerilerine sahip olmaları gerekmektedir (Tezcan, 1993). Bu becerilerin ediniminin okullarda başlayacağını dolayısıyla öğrenci merkezli, yaparak yaşayarak öğrenme yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin bilginin kaynağı değil bilgiye erişim yollarını öğreten yardımcıları olacağını belirtmek olanaklıdır. Çünkü öğrenme, seçme ve ilişki kurma, bireyin etkin olmasını gerektiren becerilerdir. Dayatılan ve tek doğru olarak kabul edilen bir bilgi ve yöntem ile bunları yerine getirmek olanaklı görünmemektedir.

Modern eğitim anlayışında her şey sıralı ve düzenli iken postmodernizmde rastgele ve düzensizdir. Coulter’a (1993) göre modern öğretmenler postmodern öğrencileri daha iyi anlayabilirse sınıf içindeki öğrenme ve öğretme deneyimleri de olumlu etkilenir. Ailesi ile birlikte aynı anda, aynı masada yemek yemeyen, şarkıları sıralı bir şekilde kasetten dinlemeyen, televizyonda senkronize ve standart programları izlemeyen bir öğrenci kitlesinin ilgisini çekecek öğretim yöntem ve teknikleri de farklı olacaktır. Bu nedenle postmodern eğitimde öğretmen ve öğrencinin seçme şansı olmalıdır. Küçük çalışma grupları, görsel-ışitsel araçlar, yazma, drama, alan gezileri, konuk konuşmacılar vb. farklı uygulamalar, postmodern

öğrenciler için daha uygundur. Zaten geleceğin eğitimine ilişkin öngörülerini de genellikle postmodern eğitim anlayışını yansıtır. Örneğin Toffler (2006), gelecekte öğrencilerin okullarda farklı deneyler yapacağını, bir öğrenciye birden fazla öğretmenin düşeceği sınıfların oluşacağını, öğrencilerin bazen bireysel ama çoğunlukla geçici görev ve proje gruplarıyla çalışacağını, gruplar arasında sürekli üye değişimi olacağını savunur. Ona göre böylece öğrenciler gelecekte istikrarlı olmayan örgütlere hazırlanmış olacaktır (Çakır, 2017). Bu durum postmodernizmin evrensel genel geçer doğrulara karşı çıkışının, çoklu doğruların olanaklı olduğunun ve seçenek yöntemlerin gerekli olabileceğinin bir göstergesidir.

Tek doğru ve tek yöntem anlayışına karşı çıkan postmodernizm, kültürel olarak da çoğulculuğu savunur. Çok kültürlü ortamların artması daha demokratik ve birbirlerine saygı duyan bireylerin yetişmesini gerekli kılar. Dolayısıyla postmodern eğitimin en temel görevlerinden birisi kendi kültürel gerçeklerini benimseyen ve aynı zamanda başkalarınınkine saygı duyan, çağa uygun bilgi ve becerilere sahip etkin yurttaşlar yetiştirmektir. Bu noktada postmodern eğitim, öğretmen eğitimini de önemsemelidir çünkü bu tür yurttaşların yetiştirilmesinde çok kültürlülüğe saygı duyan öğretmenlerin kuşkusuz büyük katkıları olacaktır (Kızılkaya, 2014). Çünkü postmodern okullarda benimsenen ilkelerden birisi de başkalarını kucaklama anlayışıdır (Küçükali, 2015). Bunun yanında postmodern eğitimde ölçme ve değerlendirme, sınav dışında farklı yöntemler kullanılarak yapılmalı, eğitim programları ve ortamları esnek ve bireysel farklılıklar gözetilerek planlanmalı ve mikro anlatılar ön planda tutulmalıdır. Ayrıca öğretim programı oluşturulurken bilgi kaynaklarının çokluğu ve bilginin sürekli güncellenebileceği, tek doğru ve yöntemin olmadığı ve her türlü yaşam biçiminin bir zenginlik olduğu göz önünde bulundurulmalıdır (Sönmez, 1993). Bu önermeler eğitim fakültelerinin öğretim programlarında yapılacak düzenlemelerle aday öğretmenlerin, hizmet-içi eğitim etkinlikleriyle görev başında olan öğretmenlerin ve eğitim örgütlerinin başında olan eğitim yöneticilerinin değişmekte olan bu tür bir eğitim anlayışına, çağa ve çok kültürlü ortamlara hazırlanmalarına işaret etmektedir.

Postmodernizmi bir oyun gibi gören Slattery'e (2006) göre modernizmin baş belası olan sahte kesinliklerle baş başa kaldığında bütün oyuncular bundan yararlanır. Sıradizinsel olmayan bu kapsayıcı oyun, farklı olanı ve çizginin dışındaki oyuncuları cezalandıran sisteme karşı çıkmak için çabalar. Dolayısıyla postmodern eğitimde yoksul, engelli, azınlık, gay, lezbiyen, korkutulmuş, depresif, kavgacı, dışlanmış, göçmen vb. olmak üzere bütün öğrencilerin öğrenme ve öğretme süreçlerine dahil edilmesi amaçlanır. Böylece hem bu kişilerle dost olmak hem de onlardan farklı şeyler öğrenmek olanaklı olur. Bu, postmodernizmin çok kültürlü, çok doğrulu, gerçeğin değişebilir olduğu düşüncesi ile örtüşen bir yaklaşımdır. Farklı altyapılara, olanaklara ve amaçlara sahip öğrencilerin aynı biçimde standartlaşmış yöntemlere bağlı olarak eğitim görmesi postmodernizmle ve aslında modernizmin temel özelliklerinden olan hümanizm ile çelişmektedir.

Modernizmin tek doğru ve tek yöntem anlayışına karşı çıkan postmodernizmin bu görüşü eğitim uygulamalarına da yansımıştır. Postmodern öğretmenler ders kitaplarına ya da kendilerine verilen öğretim programına bağımlı değildir. Aksine, sürekli olarak çok kültürlü ve çok yönlü konularda kendilerini geliştirmenin ve bu anlayış doğrultusunda hareket etmenin arayışındadırlar. Adalet ve şefkat ancak böyle bir postmodern duruş ile olanaklı olur (Slattery, 2006). Öğretim programının ve ders kitaplarının olduğu gibi uygulanmaması, hedef kitlenin, okulun bulunduğu çevrenin ve içinde bulunulan zamanın özelliklerine göre değiştirilmesi eğitim öğretim etkinliklerinin daha etkili olmasını sağlayabilir. Türkiye gibi eğitim sistemi merkezden yönetilen bir ülkede bile bölgesel hatta bölge içi farklılıkların olması bu tür uygulamaları gerekli kılmaktadır.

İngiliz postmodern eğitimci Elizabeth Atkinson'a (2002) göre postmodernizm sosyal adalet ve sosyal değişim için güçlü bir araçtır fakat bunlar için elle tutulur bir yöntem sunmamaktadır. Oysa değişimin anahtarı bu kavramları durağan olarak görmemektir (Cole ve Hill, 2002). Bu durumda postmodernizmin yapması gereken sadece mevcut olanı eleştirmek değil, varılması gereken noktaya ulaşmak için gereksinim duyulan araçları ve yöntemleri somut biçimde belirtmektir. Postmodern eğitime yönelik bir diğer eleştiri de onun belirsizlik yaklaşımına yöneliktir. Postmodern eğitim, belirsizliğin etkili vatandaşlığı, demokratik eğitim fikrini ve sosyalleşmeyi zedelediği düşüncesi ile eleştiriye maruz kalmaktadır (Aslanargun, 2007). Aşırı bireysellik ve sık değişim bu tür sorunlara yol açabilir fakat çok kültürlü ortamlarda bu konularda dengenin sağlanmasıyla bu sorunlar ortadan kaldırılabilir. Postmodernizmin barındırdığı belirsizlik ve çeşitlilik, iyi-kötü, ilerici-gerici gibi ayrımlar için gerekli olan ölçütleri yok eder (Malpas, 2005). Buradan hareketle postmodern çağdaki eğitimde hangi uygulamanın iyi, hangi uygulamanın kötü olduğunu belirtmek hangi eğitim felsefesinin ilerici veya gerici olduğunu belirlemek kadar zordur. Bu güçlüğün aslında amaçlanan değişimi ne şekilde yönlendireceği de sorgulamaya neden olmaktadır.

Özellikle Lacan, Lyotard ve Derrida gibi düşünürlerce temsil edilen postmodernizm, eğitim yönetimi alanında birçok fırsat ve yenilik sunmakla birlikte meydan okuyan yaklaşımları da beraberinde getirmiştir. Örneğin, geleneksel olarak işlenen konuların farklı bir bakış açısıyla ele alınması gerektiği vurgulanmıştır (Hicks, 2014). Modernizmin etkisinde olan araştırmalarda sıklıkla nicel yöntemler, deneysel ve yarı deneysel desenler kullanılmış, veriler anket ve formal araçlar yoluyla toplanarak insan düşünce ve davranışları sayılara dökülmüştür. Ancak postmodern dönemde nicel yöntemler yerine nitel yöntemler tercih edilmiş, istatistiksel incelemeler yerine durum çalışmaları ön plana çıkmıştır (Şimşek, 1997). Alanda yapılan araştırmaların ve çalışmaların içerikleri ve yöntemleri incelendiğinde, Hicks'in eleştirisinin ve Şimşek'in belirlemesinin yerinde olduğunu belirtmek olanaklıdır. Çünkü birçok araştırma birbirinin tekrarı niteliğinde olup yeni bir şeyler söylemekten uzaktır. Hatta statükoyu devam ettirme ve epistemik cemaat tarafından kabul görme kaygısıyla mevcudiyetlerini sürdürme amacını gütmektedir. Oysa postmodern eğitim anlayışı, okulların dönüştürülmesinde ve değişimin sağlanmasında

kalıplaşmış yapısal reformlar yerine muhalif sesler ve çeşitliliği önerir. Bu bağlamda yöneticinin rolü, değişim için ekip ruhu oluşturmaktır. Bu bakış açısına göre öğrenme ve öğretme bütüncül bir süreçtir ve birbirinden ayrı tutulmaz. Ancak başarının ölçütü öğretimin etkililiği değil öğrenmenin miktarıdır (Petterway, 2010). Eğitim yönetimi araştırmalarının çıktuları bilginin ürettiği yere, kültüre ve zamana göre farklılaşabileceği için evrensel bilgiden bahsetmek olanaklı değildir. Dolayısıyla araştırmalarda düzen, metafizik, dil, tarih, toplumsal yaşamdaki güç dağılımı ve etkileri gibi konular incelemeye alınmalıdır (Turan, 2004). Modernizmden postmodernizme geçiş, yöntem dışında yeni kuramların da oluşmasına zemin hazırlamıştır. Buna bağlı olarak eleştirel kuram, feminist kuram, kültür kuramları, bilişsel kuram ve dönüşümsel kuram çerçevesinde örgüt ve yönetim analizi yapılmıştır (Şimşek, 1997). Böylece eğitim örgütlerinde öğrenciye, öğretmene, okul müdürüne, eğitim-öğretim etkinliklerine ve yönetim süreçlerine ilişkin radikal görüşler ortaya çıkmış, eğitimin paydaşlarının deneyimlerine odaklanan çalışmalar artmış ve alanın kapsamı genişlemiştir.

Burgess ve Newton'a (2014) göre eğitim yönetimi alanında çalışan araştırmacıların büyük bir bölümü ilköğretim ve ortaöğretimin yönetimi ile ilgilenmektedir. Ancak şu anda bu bölümde kayıtlı olan lisansüstü öğrencilerinin çoğu bu tür okulların yönetimi ile ilgilenmemektedir. Öğrenciler çok farklı ortamlardan ve mesleki alanlardan gelmekte olup çoğu becerilerini üniversitelerde istihdam edilmek üzere geliştirmektedir. Ortada böyle bir gerçek var iken eğitim yönetimi ile ilgili kuramlar nasıl yeniden şekillendirilebilir? Farklı alanlardan öğrenciler istihdam edildiğinde kuramlar değiştirilmeli midir? Yazarların sorguladığı bu durum Türkiye için de söz konusudur. Eğitim yönetimi alanında lisansüstü eğitim gören öğrencilerin çok farklı lisans programlarından mezun olmuş olmaları, aynı zamanda tam veya yarı zamanlı bir işte çalışanların çeşitliliği üzerinde çalışılan konuları da farklılaştırmakta, yeni alanlara doğru açılımı gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla alanın kapsamında da değişim gerçekleşmektedir.

Modern ve postmodern eğitim anlayışları bilgi, kültür, değerler ve insanın doğası açısından karşılaştırılabilir. Bu bağlamda, modernizmde eğitimcilerin rolü yansız bilgiyi aktarmak iken postmodernizmde bilgiyi taraflı bir şekilde kolaylaştırmak ve öğrenenle birlikte yapılandırmaktır. Modernizme göre kültür, öğrencilerin öğrenmesi gereken ancak zaman zaman öğrenmeye engel oluşturan bir öğedir. Dolayısıyla bilgi aktarımından önce farklı kültürlerden gelen öğrencilerin ortak bir dil ve iletişim yoluyla eğitilmeleri gerekir. Böylece toplumun tek tipleştirilmesi sağlanır. Oysa postmodernizme göre bu tür bir tek tipleştirme baskı ve istismara neden olur. Bu nedenle bütün kültürlerin eşit derecede değerli olduğu inancıyla azınlık gruplarından gelen öğrencilerin Avrupa merkezli kültürlenmeyle savaşıyor şekilde güçlendirilmeleri gerektiği savunulur. Değerler konusunda ise modernistlerin içinde de farklı görüşler bulunmaktadır. Geleneksel modernistlere göre eğitimciler, değerlerin meşru otoritesi olduklarından öğrencileri evrensel değerler ışığında yetiştirmelidir. Daha liberal olan modernistlere göre ise eğitim değerden bağımsız olmalıdır, dolayısıyla öğretmenler öğrencilere hangi değere sahip olmaları gerektiği

konusunda yardımcı olmalıdır. Değerler, gerçeklerden ayrı tutulabilir ve hatta tutulmalıdır. En önemli değerler rasyonalite (akılcılaştırma) ve ilerlemedir. Postmodernistlere göre ise eğitim, öğrencilere kendi kültürleri içinde farklı ve kişiliklerine uygun değerler oluşturmada yardımcı olmalıdır. Değerlerin doğruluğu kültüre göre değişiklik gösterebileceğinden evrensel değerler yoktur. Öğretmenler kendi değerlerini öğretmekten kaçınmadıkları için sınıf içinde dahi kendi değerlerinin reklamını yapmaları normaldir. Öğretilmesi gereken önemli değerler arasında çeşitlilik, hoşgörü, özgürlük, yaratıcılık, duygular ve sezgi için çabalamak vardır. İnsanın doğası modernistlere göre sabit bir benlikten oluşur ve nesnel olarak bilinebilir. Bu nedenle IQ testleri ve benzeri nesnel testler öğrencilerin doğuştan gelen zekâlarını belirlemek için kullanılabilir. Öğrencilere bir konu ile ilgili beceri kazandırmak yoluyla öğrencilerin öz saygıları geliştirilebilir. Eğitim, bireylerin kendi kimliklerini keşfetmelerine yardımcı olur. Birey ve toplum nesnel bilgiyi öğrenme ve uygulama yoluyla ilerleme sağlayabilir. Buna karşın postmodernistlere göre öğrencilerin doğuştan gelen bir varlıkları yoktur, aksine bu benlikler sosyal olarak oluşturulur. Öz saygı öğrenmenin anahtarıdır. Eğitim bir tür tedavi olup bireylerin kimliklerini inşa etmelerini sağlar. Birey ve toplum, kendi seçimleri ve amaçlarını gerçekleştirmek üzere isteklendirildiklerinde ilerleme sağlar (McCallum, t.y.). Bu görüşlere göre öğretmen eğitimi, öğretmenin rolü, öğretim programının içeriği ve sunulma şekli, sınıf yönetimi, okul kültürü, yöneticinin rolü ve eğitim liderliği gibi eğitimle ilgili birçok uygulama farklılık göstermektedir. Öğrenci profilinin ve sosyal yapının değişiklik gösterdiği, çok kültürlü ortamların arttığı bir zaman diliminde, modernist düşüncelere sahip öğretmen ve eğitim yöneticilerinin postmodern kültür ile yetişmekte olan öğrenci kitlesi arasında bir anlaşmazlık ve iletişim bozukluğu olması söz konusudur. Oysa Coulter'ın (1993) da belirttiği gibi öğretme ve öğrenme sürecinin başarılı olabilmesi için öğretmenlerin dünyanın nasıl evrildiğini ve öğrencilerin buna ilişkin görüşlerini anlayabilmeleri gerekir.

Kırbaçoğlu Kılıç ve Bayram'a (2014) göre modern ve postmodern eğitim sistemleri on alanda karşılaştırılabilir. Tablo 1'de bu karşılaştırma izlenebilmektedir.

Tablo 1

Modern ve Postmodern Eğitim

Alanlar	Modern Eğitim	Postmodern Eğitim
Paradigma	Pozitivist paradigma hakimdir.	Yorumsamacıparadigma hakimdir.
Yeni-Eski Kavramı	Önemi olan yenisidir. Alışılmış olan yeni olana uyum sağlamalıdır.	Sorgulama olmaksızın modern olan kabul edilmez.
Bilgi	Bilgi nesnel, öğretmen bilgi kaynağıdır.	Bilgi öznel olduğundan öğrencilerin yapılandırmasıyla oluşur.
Amaç	Amaç, kesin ve nesnel olan bilgiye ulaşmaktır. Bilgi, nesnel olanla uyum gösterdiği sürece doğrudur.	Bilginin nesnelliği söz konusu değildir. Bireyler bilgiyi kendi zihinsel süreçlerine göre oluşturdukları için yansız olamazlar.

(devam ediyor)

Tablo 1 (devam)

Alanlar	Modern Eğitim	Postmodern Eğitim
Öğrenci	Öğrenci edildir, kendisine sunulan bilgiyi edinip davranışa dönüştürmekle yükümlüdür.	Öğrenci bilgi üretme sürecinde aktif, kendi bireysel özelliklerine göre bilgiyi oluşturur.
Öğretmen	Öğretmenin görevi nesnel bilgiyi öğrenciye aktarmaktır.	Öğretmen, otorite değil, öğrencilerin bireysel özelliklerini ortaya çıkaran rehberdir.
Öğrenci-Öğretmen İlişkisi	Öğretmenin otoritesine bağlı olarak mesafeli bir öğrenci-öğretmen ilişkisi vardır.	Kesin otorite olmadığı için güven odaklı bir öğrenci-öğretmen ilişkisi vardır.
Gerçeklik	Soyut gerçeklik, somut gerçekliğin önündedir.	Soyut gerçeklik ile somut gerçeklik iç içedir.
Bilgi	Bilgi ve gerçek genellenebilir.	Bilgi ve gerçek duruma göre değişebilir.
Doğru	Tek bir doğru vardır.	Birden fazla doğru olabilir.

Postmodernizmin eğitime yansımaları çoğulculuk, yaşama dönük bilgi, kültürel görecelilik, kişiliğin özerkliği, bilgi bankası, bilgisayar desteği ve yaşama hazırlık kavramları ile özetlenebilir. Buna göre öğrencilerin bireysel farklılıkları zenginlik olarak görülür, farklı gereksinimlerine yanıt verebilecek esnek programlar uygulanmalıdır. Öğrenciler her türlü bilgi yerine yaşamda karşılığı ve kullanımı olan bilgi verilmelidir. Dolayısıyla öğrenci kendi yetenekleri doğrultusunda seçim yapıp ilerleme sağlayabilir. Tek doğru anlayışı yerine kültürel farklılıklar dikkate alınmalıdır. Buna bağlı olarak bireylerin farklı düşünce ve değerlere sahip olabileceği yaklaşımı sergilenmelidir. Okullar, bireylerin gereksinimleri olan bilgileri edinebilecekleri ve seçebilecekleri yerler olmalıdır. Ayrıca, okullar farklı toplumsal beceri ve genel kültür konularında etkin olmalı, öğretmenlerin teknolojiyi kullanmasına olanak tanımalıdır. Buna bağlı olarak yükseköğretim öncesi eğitim kademelerinde amaç bireyi yaşama hazırlamak, yükseköğretimde ise bilgi üretmek olmalıdır (Kırbaçoğlu Kılıç ve Bayram, 2014). Sonuç olarak postmodern eğitimde farklılıklara karşı duyarlılık, bilgilerin ulaşılabilir olması, bireysel özgürlüklere saygı, bağlama göre amaç belirleme, bilginin bağımsızlığı, zaman ve ortama göre değişen değerlendirmeler, sürekli olarak yeninin üretilmesi, öznel ve insana bilişsel ve duyuşsal yönleriyle bütüncül bir bakış açısı hakimdir (Aslanargun, 2007). Bu bakış açısı sayesinde öğrencilerin üretime geçmesi, sorgulama ve eleştiri yapabilmesi, koşulsuz kabullerden kaçınması ve buna bağlı olarak kendini ifade edebilmesi ve özgürleşmesi olanaklı olabilir.

Fenwick English'in Eğitimde Postmodernizm Anlayışı

Postmodern eğitim anlayışı, bunalım içindeki ABD eğitim sistemini eleştirerek eğitimcilerin bireysel ve kolektif bir şekilde olumlu değişim gerçekleştirebileceğini savunur. Yapılan eleştirilerin merkezinde sosyo-ekonomik düzey, sınıf, etnik köken, cinsiyet vb. alt gruplara yönelik uygulamalar ile hayvan hakları, ekoloji, feminizm,

antinükleer hareketler gibi konular yer almaktadır. Öğretim programının, merkezi düzenlemelerin ve pedagojik uygulamaların değiştirilmesi gerektiği düşüncesiyle öğretmenlere ve akademik anlamdaki kültürel çalışmalara çeşitli önerilerde bulunur. Örneğin, öğretim programı öğrencilerin sahip oldukları kültürel kodları ve örtük bilgileri temel alınarak yaşamın çeşitli yönleri ile birlikte oyun ve eğlenceyi de içerecek şekilde bütün paydaşların görüşleri doğrultusunda demokratik yöntemlerle yeniden hazırlanmalıdır (Leitch, 1996). Giroux ve Aronowiz'e (1991) göre Amerikan eğitim sisteminin bunalım yaşamasının nedeni azınlık gruplarındaki öğrencilerin ayrımcılığa maruz kalması, sınıf içinde müdahalenin çok olması, okul örgütlerinin merkezden yönetilmesi ve okulların sürekli olarak mevcut olan sosyo-kültürel ideolojiyi yeniden üretmesidir. Her türdeki ve yaş düzeyindeki okullar öğrencinin bireysel gelişimini desteklemek, sorgulama ve eleştiri yapma becerilerini geliştirmek, demokratik karar alma süreçlerini öğretmek ve heterojen gruplara saygı duymak yerine bireysellikçi, tüketimi, araçsal akılcılığı, ırkçılığı, cinsiyetçiliği ve sınıf ayrımını destekler. Disiplin, sıradizin ve güdüm odaklı anlayış, öğrencileri kurallardan, düzenden, uyumdan ve otoriteye saygıdan oluşan bir dünyaya hazırlar. Doğal olarak baskın grupların varlığı güvence altına alınmış olur. Bu nedenle bu uygulamaları eleştiren postmodern eğitimin en temel özellikleri merkezde bireyin olması, bilginin durumsal, keşfedilebilir ve yorumlanabilir olması şeklinde özetlenebilir (Kırbaçoğlu-Kılıç ve Bayram, 2014). Bu temaları eğitim yönetiminde işleyen en önemli eğitim bilimci yazarlardan birisi Fenwick English'tir.

Eğitim yönetimi alanındaki ilk kitabın 1875 yılında Payne'nin okul yönetimine ilişkin görüşlerini belirttiği ve Taylor'ın bilimsel yönetim ilkeleri ile örtüşen kitap olduğu bilinmektedir (Özdemir, 2017). Ancak aslında alanda yazılmış eserler daha eskidir. Bunlardan biri 1842 yılında Potter ve Emerson tarafından yazılmış *The School and the Schoolmaster* adlı, eğitimin önemi, okulların varolan durumları, sorunları ve hataları, ulusal amaçlar ve okulları iyileştirmenin yolları gibi konuları işlemiş olan kitaptır. Bir diğer kitap da S. S. Randall'ın (1844) *A digest of the Common School System of the State of New-York* başlıklı kitabıdır. Bu kitapta da özellikle denetim eksikliği gibi okulun sorunları ele alınır (English, 2002). Bu bilginin alanı tanıtan birçok kitapta yer almıyor olması, English'in alandaki öneminin bir göstergesidir çünkü bir çok kaynakta alanın temellerinin bilimsel yönetim ilkelerine dayandığı görüşü hakimdir. Alanı tanımak ve gelişimine çaba harcamak için tarihsel gelişim sürecinin ve alana hizmet eden bilim insanlarının araştırılması büyük önem taşımaktadır.

Fenwick English, eğitim yönetiminde bilimsel işletmeciliğin hakim olduğu yıllarda Kaliforniya'da (1939) doğmuş ve halen hayatta olan bir bilim adamıdır. Lisans ve yüksek lisans eğitimini Güney Kaliforniya Üniversitesi'nde, doktora eğitimini ise Arizona Devlet Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Eğitim yönetimi alanında postmodern düşünceleri ile tanınmakla birlikte Türkiye'de bu alandaki tanınırlığı kısıtlıdır. Kendisinin eğitim yönetimi alanındaki çalışmalarına sınırlı sayıda çalışmada yer verilmiştir (Özdemir, 2017, 2018).

Çalışma yaşamına sınıf öğretmeni olarak başlayan English, izleyen yıllarda müdür yardımcılığı, ortaokul müdürlüğü ve proje koordinatörlüğü yapmıştır. 1972 yılında doktora eğitimini tamamladıktan sonra müfettişlik, danışmanlık ve komite üyelikleri görevlerinde bulunmuştur. 1984'ten itibaren yükseköğretim alanına geçen English, pek çok prestijli üniversitede bölüm başkanlığı, dekanlık ve akademik işlerden sorumlu rektör yardımcılığı görevlerini yürütmüştür. Halen Kuzey Carolina Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde profesör olarak görev yapmakta olan English, yerel ve ulusal düzeyde çeşitli kuruluşların danışmanlığını yapmış; kırktan fazla kitap, yüzden fazla makale yayımlamıştır. Eserlerinde daha çok eğitim liderliği, öğretim programı yönetiminin geliştirilmesi, çok kültürlü eğitim ve postmodern eğitim yönetimi konularını işlemiştir (English, 2003). Bunun yanında günümüzdeki araştırmaları ileri liderlik çalışmaları, sanatsal bir etkinlik olarak liderlik, Bourdieu'nun düşüncelerinin eğitim liderliğine uyarlanması, eğitim yönetiminde entelektüel fikirlerin ve metaforların tarihi ve örgüt kuramı üzerine yoğunlaşmıştır.

English'e (2002) göre eğitim yönetimi alanının kurucuları Taylor'dan ve onun bilimsel yönetim anlayışından etkilenmişlerdir. Bu bağlamda liderlik de etkililik ve verimlilikle ilişkilendirilmiş ve hatta kısıtlanmıştır. Buna bağlı olarak liderlik ile ilgili bilinenler az ancak yönetim ile ilgili bilinenler fazladır. Dolayısıyla günümüz okulları fazlasıyla yönetim odaklı olması ancak yeterince liderlik görmemesi nedeniyle eleştirilmektedir. English (1998a), eğitim yönetimi alanındaki statükoyu ve dolaylı olarak modern yaklaşımı, okulların gelişimine herhangi bir katkı sunmadığı gerekçesiyle eleştirir. Ona göre mevcut uygulamalar okulun sorunlarını çözmeye odaklanmamakta; sözleşmeli okullar, kupon sistemi ve benzeri iktisadi fikirlerle geçici çözüm aramaktadır. Daha kötüsü, eğitim lideri yetiştirmek yerine işletme ve yönetim alanının etkisinde kalmaya devam etmektedir. Eğitim yönetimi alanı ile işletme alanındaki müfredatın birbirine çok fazla benzemesi bunun bir göstergesidir. English'in bu söylemleri Türkiye'de eğitim yönetimi alanında lisansüstü eğitim programlarında, araştırmalarda ve okullarda kendini açık bir şekilde göstermektedir. Lisans programları kapatılmış olan eğitim yönetimi bölümü, lisansüstü programlarda hâlâ klasik yönetim anlayışı üzerine temellendirilmekte, eğitim boyutu ikinci plana alınarak yönetim biliminin ilkeleri öğretilmekte ve araştırmalar daha çok örgütsel davranış odaklı yapılmaktadır. Liderlik alanında verilen dersler ve yapılan çalışmalar artmış olsa da yeterlikleri ve kapsamaları tartışılabilir. Bu bağlamda English (2002), eğitim yönetimi alanının yeni söylemler geliştirmesi gerektiğini, doğru yöntem ve doğru bilim anlayışlarından sıyrılarak çoklu kuramlara yer vermesi gerektiğini, eş deyişle modernizmin ilkelerini terk etmesi gerektiğini düşünür. Bilime aşırı derece düşkün olmak ve onu metalaştırmak aslında bilimin ilerlemesi için bir engel oluşturur. Hatta English (2012), liderlikle ilgili mevcut uygulamaların ve ulusal liderlik standartlarının reform getirmede, standartlaşmanın okulun içinde bulunduğu bağlamı dikkate almadığını ve farklı okul tür ve düzeylerinin kendine özgü özelliklerinin dikkate alınmadığını savunmaktadır. English'in bu görüşüne katılmamak olanaklı değildir. Standart ilkeler ışığında okulu yönetmek bir noktaya kadar gerekli ve başarılı olabilir, fakat temel eğitim düzeyindeki bir okulun lideri olan

okul yöneticisi ile ortaöğretim kademesindeki bir okulun müdürü tamamen aynı ilkelerle hareket edemez. Aksi halde iç ve dış paydaşlarının memnuniyetsizliğine, öğrencilerin başarısızlığına ve okulun işlevinin ve amaçlarının gerçekleşmemesine neden olabilir.

Foucault ve Gunter'den etkilenen English, bilgi üretiminin yansız ve nesnel olmadığını, seçkin ve baskın gruplar ile gücü elinde tutanların hakimiyetinde olduğunu düşünür (English, 2012). Genelde bilim alanında ve özelde eğitim yönetimi alanında bu görüşün yansımalarını görmek olanaklıdır. En çok benimsenen paradigma olan pozitivist yaklaşımın etkisinde olan epistemik topluluğun araştırmalarında ve bilgi üretiminde nicel araştırma yöntemlerini benimsemesi, basılan dergilerde ve kitaplarda bu geleneği devam ettirmesi, farklı yöntemlerle yapılmış çalışmalarını küçümsemesi veya önemsememesi bunun bir göstergesidir. Oysa English'in de temsilcisi olduğu postmodernizmde çeşitlilik esastır ve tek bir doğru ya da yol yoktur. Alandaki bilgi üretiminin artması, çeşitlenmesi ve alanın zenginleşmesi için alanın beslendiği kaynakların ve kullanılan yöntem ve tekniklerin de farklılaştırılması gerekmektedir. Sürekli olarak aynı yöntemleri uygulamak ve liderlik yerine standart yönetim ilkelerini benimsemek çok kültürlü okulların ve öğrencilerin beklentilerini karşılamakta yetersiz kalabileceği gibi güç yitimine (entropiye) de neden olabilir. Bu anlamda eğitimin ve okulun işlevi ve amacı göz önünde bulundurularak standardın dışına çıkıp yeni ufuklara doğru hareket etmek, bu yolda ilerleyen araştırmacıların ve bilim insanlarının önünü kesmemek gerekir. Çünkü English (2001) de paradigma fikri ve tek kuram anlayışının bırakılması, bunun yerine kavramsal çeşitliliğin benimsenmesi gerektiğini savunur. Ancak ona göre ne yazık ki eğitim yönetimi alanında hiçbir zaman paradigma değişimi olmamıştır. Değişim gibi görünenler aslında bilimsel modernizmin farklı biçimlere bürünmüş mutasyonlarıdır. Radikal değişimler yerine sadece düzenlemeler olmuştur.

English'e göre postmodernizm bir kuram, doktrin, felsefe değil bir duruş, tavır ya da anti kuram olarak betimlenebilir. Kavramlarda, tercihlerde ve kuramlarda *diğer/başka* fikrinin arayışındadır. Her zaman geçerli olan evrensel doğruların olmadığını savunarak kültür, dil, semboller ve bağlamın önemine vurgu yapar (English, 2018). Çok fazla kaynak olduğu için çok fazla doğru vardır, bu nedenle bilim gerçeğin arayışında tek yol değildir, onlardan sadece birisidir. Gerçeğin geçici olduğu ve değiştirilebileceği düşüncesi ile paradigma ve tek kuram, tek uygulama anlayışlarının bırakılması gerektiğini, bunun yerine kavramsal çeşitliliğin benimsenmesi gerektiğini savunur. Bireylerin cinsiyet, görünüş, yaşam şekli, varlık nedeni vb. açıdan farklı tercihleri olabileceği düşüncesiyle insan çeşitliliğine, farklılığına ve buna bağlı olarak kimlik belirlenmesine önem verir. Bu anlamda Feyerabend gibi o da kaos olmadan bilgi olmayacağını düşünür. Ona göre değişimler kaos ortamlarında ortaya çıkar. Bunun yanında karmaşanın basit kurallara ve en iyi olarak belirtilen yasalara indirgenmesine, bağlamdan uzak düşünmeye, eleştiriye kapalı doktrinlere ve kuramın ön planda tutulup hiç değiştirilmeden uygulanmasına karşı çıkar (English, 2013).

Postmodernizmin eğitim yönetimi alanına sığması alanda yıkıcı sonuçlara neden olacaktır. Çünkü eğitim yönetimi alanı modernizmin Kartezyen düşünce yapısından sıyrılanın etkilerini kavramakta geri kalmıştır. En iyi ve yansıtıcı uygulamalara dayanan değişmeyen bilgi anlayışı, eğitim yönetimi bölümlerinin okullara lider hazırlayan kutsal yerler olarak görülmesi ve liderlik kavramının yönetim ve örgüt kuramından ayrı tutulması postmodernizmin eğitim yönetimi alanına getirdiği en önemi üç zorluktur (English, 1998b). Bu düşünceleri ile English; Greenfield, Littrel ve Foster gibi yazarlardan özellikle tahmin edilemez öğeler olduğu, sosyal bilimlerde insan etkisi nedeniyle belirsizliğin daha fazla olduğu düşüncesiyle değişmeyen doğrunun bulunmadığı açısından etkilenmiştir. English'e (1998b) göre eğitimdeki modernizm odaklı mevcut uygulamalar sınıf ve ırk ayrımı gibi temel sosyopolitik ve eğitimsel sorunları çözememektedir. Modernizmin reddiyesiyle eğitim yönetimi alanında uygulamaya yeni bir soluk getirmiştir. Yeni olasılıkları değerlendirmek reddetmekten daha üstündür. Gelecek çok boyutludur ve sıralı değildir. Dolayısıyla keşfedilecek yeni bir dünya değil yeni dünyalar vardır (English, 1998b). English eserlerinde çoğunlukla önce modernite ile ilgili bilgi vermekte devamında onun eleştirisini yaparak önerilerini sunmaktadır. Çalışmalarında baskın olan düşünce eğitim yönetimi alanında çeşitlilikten yola çıkarak yönetim ve örgüt kuramı ilkelerinden bağımsız eğitim liderleri yetiştirmektir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Eğitim, bir ulusun geleceğini belirleyen temel öğelerden birisi olduğu için her dönemde farklı paradigmanın, siyasi politikaların ve güç odaklarının hedefinde yer almaktadır. Sahip olunmak istenilen yurttaş profili paralelinde eğitim sistemleri çeşitli şekillere bürünmekte, zaman zaman eski uygulamalar tekrar gündeme gelmektedir. Bu durum eğitimin iç ve dış paydaşlarını ekonomi, zaman, bireysel ve kurumsal gelişim açısından hırpalamakta, tedarikçileri ve uygulayıcıları zor durumda bırakabilmektedir. Ayrıca eğitimin farklı boyutlarını çeşitli yönlerden inceleyen bilim dallarını da benimsedikleri paradigma, konu ve yöntem açısından etkileyebilmekte hatta zaman zaman da sınırlayabilmektedir. Bu anlamda eğitim araştırmalarında farklı bakış açıları benimsense de en çok baskın olan anlayışlardan biri, diğer alanlarda olduğu gibi modernizm olmuştur. Ancak artık genelde bilim dünyası özelde eğitim bilimleri, modernizmin sıklıkla eleştirildiği ve postmodernizm gibi yeni bakış açılarının benimsendiği bir yöne doğru evrilmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada bilimsel bir uğraş alanı olarak 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan eğitim yönetiminin zamanla pozitivist paradigmadan sıyrılarak öznelcilik, feminizm, eleştirel kuram ve natüralist bağdaşıcılık gibi farklı perspektiflerin etkisinde kalmış olması ve özellikle Fenwick English öncülüğünde postmodernizmden ne şekilde etkilendiği incelenmiştir.

Akıl ve bilime dayalı nesnel bilginin edinilmesine ve evrensel kuralların oluşturulması anlayışına dayanan modernizmde var olan ve baskın olan ideolojinin devam ettirilmesi amaçlanır. Bu nedenle Leitch'in (1996) de belirttiği gibi modern eğitim sisteminde öğrenciler seçenek üretmek, yenilik yapmak ya da medya ve

popüler kültürü eleştirmek için yetiştirilmemektedir. Ancak statükonun yeniden inşasını sağlamaktan çok daha fazlasını yapmak gerekir ve bu da aslında eğitimin temel işlevi olmalıdır. Daha farklı uygulamalara gidebilmek, postmodernizm gibi farklı bakış açılarını ve yöntemlerini kucaklayabilen bir yaklaşımla olanaklı olabilir. Fakat bunun için öncelikle modernizm ve postmodernizm arasındaki ayrımın ve her iki yaklaşımın temsilcilerine ait savların ve önerilerin dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekir. Bu bağlamda eğitimde postmodern söylemin en önemli temsilcisi olan Fenwick English'in görüşlerini ve çalışmalarını incelemek eğitim yönetimi alanının gelişmesine önemli katkılar sunabilir.

Eğitimde liderlik üzerine yaptığı çalışmalarla ön planda olan English, eğitimin farklı kademelerinde çeşitli görevlerde bulunmuş, eğitimin ve eğitim yönetiminin çeşitli alanlarında çalışmalar yapmış ve pek çok eser kaleme almıştır. Eserlerinde sadece kurama dayalı olan uygulamaların sınırlayıcı olabileceğini vurgulayan English, eğitim liderlerinin açık fikirli olmaları gerektiğini ve eğitimdeki yönetsel kararların bağlamdan ve sahip olunan olanaklardan etkilendiğini savunur. Ona göre tek bir doğru veya yönetime bağlı kalınmamalı, kavramsal çeşitlilikten yararlanılmalı, çeşitlilik keşfedilecek yeni dünyalar olarak görülmeli ve dolayısıyla aslında kaos, değişim ve yeni bilgi üretiminde bir fırsat olarak değerlendirilmelidir.

Günümüzdeki eğitim ortamları göz önünde bulundurulduğunda English'in postmodern fikirlerinin eğitim ve eğitim yönetimi üzerinde olumlu etkilerinin olabileceğini belirtmek olanaklıdır. Çünkü içinde bulunulan çağın öğrencileri, öğretmenleri ve velileri ile birlikte okulun dış paydaşlarının okulun işlevine ve amacına yönelik düşüncelerini standart bir çatı altında değerlendirmek olanaklı değildir. İç ve dış göç, sosyo-ekonomik düzey, alt yapı olanakları, yapay zeka, dijital teknolojiler ve iletişim araçları değerlendirildiğinde, özellikle metropol olarak nitelendirilen dev kentlerde derslerin işlenişi, başarı ölçütleri, değerlendirme sistemleri ve okulun yönetim süreçleri daha fazla kabul, hoşgörü, saygı, farklı planlar ve çözüm önerileri ile birlikte eleştirel düşünme, sorgulama ve risk alabilmeyi gerekli kılar. Eğitim politikalarını belirleyenlerin insana ve yaşama bakış açısı eğitim uygulamalarının nasıl şekilleneceğini belirleyen önemli bir etkidir. Çünkü açık ve örtük öğretim programı, ölçme ve değerlendirme sistemi, yönetim süreçleri, insan kaynaklarının yönetimi, eğitimin finansmanı, okullardaki örgütsel davranış ve okulun sosyal bir örgüt olarak varlığını sürdürmesine ilişkin kararlar eğitimin gündelik uygulamaları ile birlikte uzun vadeli çıktılarını da şekillendirmektedir. Dolayısıyla üst yönetim kademelerinde bulunan politika belirleyiciler ile birlikte okul yöneticileri ve öğretmenler standart kalıpların dışına çıkarak eğitim ve öğretim lideri olabilmek için çaba göstermelidir. Bunun altyapısını oluşturabilmek için öğretmen ve eğitim yöneticisi yetiştirme ve atama usullerinde tek tip standart modeller yerine farklı beceri ve deneyimleri de içeren kapsayıcı eğitim ve atama yöntemlerinin uygulamaya geçmesi yerinde olabilecektir. Bu nedenle postmodernizm gibi farklı paradigmanın ve English gibi yenilikçi araştırmacıların söylemlerinin incelenmesi, eğitim araştırmaları ve uygulamaları açısından yol gösterici olabilecektir, çünkü pozitivizmin etkisi altında nicel araştırmalara yoğunlaşan eğitim bilimleri ve eğitim

yönetimi araştırmalarının postmodernist bakış açısıyl farklı boyutlar içermesi, konusu insan olan eğitim alanının farklı dinamiklerinin çözümlenmesine yardımcı olabilecektir.

Kaynakça

- Aronowitz, S., and Giroux, H. A. (1991). *Postmodern education: Politics, culture, and social criticism*. ABD: University of Minnesota Press.
- Anderson, P. (2011). *Postmodernitenin kökenleri* [The origins of postmodernity]. (E. Gen, Çev.) İstanbul: İletişim Yayıncılık. (Orijinal kitabın yayın tarihi 1998).
- Aslanargun, E. (2007). Modern eğitim yönetimi anlayışına yönelik eleştiriler ve postmodern eğitim yönetimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 50, 195-212.
- Aydın, H. (2006). Postmodernizmin eğitimdeki uzantısı: Felsefi yapılandırmacılık. *Bilim ve Gelecek Dergisi*, 29, 1-12.
- Biesta, G. (1995). Postmodernism and the repoliticization of education. *Interchange*, 26(2), 161-183.
- Boboc, M., and Nordgren, R. (2015, April). *Modern and post-modern teacher education: Revealing contrasts in basic educational beliefs and practice*. Paper presented at the XV. International Academic Conference. Rome.
- Burgess, D., and Newton, P. (2014). *Educational administration and leadership: Theoretical foundations*. New York, NY: Routledge.
- Coulter, M. W. (1993). Modern teacher and postmodern students. *Community College Journal of Research and Practice*, 17(1), 51-58.
- Çakır, O. (2017). *İlkokul öğretmenlerinin postmodern eğitim anlayışına ilişkin görüşleri* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>'nden elde edilmiştir. (Tez No. 469639)
- Elkind, D. (1995). School and family in the postmodern world. *Phi Delta Kappan* (9), 8- 14.
- English, F. (1998a). Musings on willower's "Fog": A response. *Journal of School Leadership*, 8, 464-469.
- English, F. (1998b). The postmodern turn in educational administration: A postrophic or catastrophic development? *Journal of School Leadership*, 8, 426-447.

- English, F. (2001). What paradigmshift? An interrogation of Kuhn's idea of normalcy in the research practice of educational administration. *International Journal of Leadership and Education*, 4(1), 29-38.
- English, F. (2002). The point of scientificity, the fall of the epistemological dominos, and the end of the field of educational administration. *Studies in Philosophy and Education*, 21, 109-136.
- English, F. (2003). *The postmodern challenge to the theory and practice of educational administration*. Illinois, IL: Charles C. Thomas Pub. Ltd.
- English, F. (2012). Bourdieu's misrecognition: Why educational leadership standards will not reform schools or leadership. *Journal of Educational Administration and History*, 44(2), 155-170.
- English, F. (2013). Postmodernism- (the anti-theory). Beverly J. Irby, Genevieve Brown, Rafael Lara-Alecio and Shirley Jackson (Eds.), In *Handbook of Educational Theories* (pp. 871-877). North Carolina, NC: Information Age Publishing.
- Erdem, A. R. ve Sarpkaya, R. (2011). Postmodernizmin eğitim denetimine uygulanabilirliği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 73-85.
- Erdemir, E. (2006). *Postmodern yaklaşımın yönetim ve örgüt yapılarına etkileri "Modernden postmoderne dönüşüm tartışmalarının yönetim teorisine katkıları"* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>'nden elde edilmiştir. (Tez No. 96156)
- Hicks, D. (2014). Postmodernizm. David Burgess and Paul Newton (Eds.), In *Educational Administration and Leadership: Theoretical Foundations* (pp. 104-122). New York, NY: Routledge.
- Hill, D., and Cole, M. (2002). "Resistance postmodernism"-progressive politics or rhetorical left posturing? David Hill, Peter McLaren, Mike Cole and Glenn Rikowski (Eds.), In *Marxism against postmodernism in educational theory* içinde. Oxford: Lexington Books.
- Hill, D., McLaren, P., Cole, M., and Rikowski, G. (2002). *Marxism against postmodernism in educational theory*. Oxford: LexingtonBooks.
- Kale, N. (1995). Postmodernizm-hermeneutik ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 28(2), 281-292.
- Kırbaçoğlu-Kılıç, L. ve Bayram, B. (2014). Postmodernizm ve eğitim. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(1), 368-376.

- Kızılkaya, H. (2014). *Postmodern felsefe ışığında Türk eğitim sistemi sorunlarının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon, Türkiye). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>'nden elde edilmiştir. (Tez No. 368370)
- Kökten, H. (2013). *Postmodernizm ve eğitim*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, Türkiye). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>'nden elde edilmiştir. (Tez No. 364670)
- Küçükali, R. (2015). *Yönetim felsefesi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Leitch, V. B. (1996). *Postmodernism: Local affects, global flows*. Albany, New York, NY: State University of New York Press.
- Liotard, J. F. (1984). *The postmodern condition: A report on knowledge* [La condition postmoderne: rapport sur le savoir]. (G. Bennington and B. Massumi, Trans.). Manchester: Manchester University Press.
- Malpas, S. (2005). *The postmodern*. London: Routledge.
- McCallum, D. (t.y.). *Comparing modernist and postmodern educational theory*. Retrieved from <https://www.xenos.org/essays/comparing-modernist-and-postmodern-educational-theory>.
- Oelkers, J. (2002). Rousseau and the image of “modern education”. *Journal of Curriculum Studies*, 34(6), 679-698.
- Özcan, K. ve Ağca, V. (2010). Yeni kamu yönetimi anlayışında postmodernizmin izleri. *Amme İdaresi Dergisi*, 43(3), 1-32.
- Özdemir, M. (2017). Eğitim yönetiminde epistemik bunalımın arkeolojisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 23(2), 281-304.
- Özdemir, M. (2018). *Eğitim yönetimi: Alanın temelleri ve çağdaş yönelimler*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Petterway, A. L. (2010). *Implementing postmodernism in changing the role of school administrators in America's schools*. Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED510281.pdf>.
- Rajshree, Q. (2012). Themes of post modern education. *International Journal of Scientific and Research Publications*, 2(12), 1-5.
- Slattery, P. (1999). Postmodern education. *Teaching Education*, 10(2), 37-38.
- Sönmez, V. (1993). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şaylan, G. (2009). *Postmodernizm*. Ankara: İmge Yayınları.

- Şimşek, H. (1997). Pozitivizm ötesi paradigmatik dönüşüm ve eğitim yönetiminde kuram ve uygulamada yeni yaklaşımlar. *Eğitim Yönetimi* 3(1), 97-109. http://www.byclb.com/kobi/egitim_kurumlari/Default.aspx?amID=26&KonuID=135 adresinden edinilmiştir.
- Tezcan, M. (1993). Postmodernizm ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 26(1), 39-50.
- Turan, S. (2004). Modernite ve postmodernite arasında bir insan bilimi olarak eğitim yönetimi. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-8.

The Reflections of Postmodernism in Educational Administration in Light of Fenwick English

ARTICLE TYPE	Received Date	Accepted Date	Published Date
Review Article	01.10.2019	04.28.2019	06.08.2019

Oya Uslu Çetin ¹

Ankara Yıldırım Beyazıt University

Murat Özdemir ²

Hacettepe University

Abstract

This paper focuses on the reflections of postmodernism according to Fenwick W. English's views on education and educational administration. English (b.1939) is known for his contradictory and postmodern views in the field of educational administration. Although he has been working in this field since 1970, he and his ideas are not well known in Turkey. English focuses mainly on leadership and believes that an educational leader should imagine, make his dreams real, be revolutionary and take risks. He has suggested many important and stimulating ideas about different aspects of education. According to him, the aim of education, the function of school, the role of teachers and curriculum are important topics to be studied. He criticizes modern education insisting that it has lost its function and it does not prepare children for the future. Therefore, he justifies postmodernism and focuses on educational implications that are not based on only one theory and method. This paper describes English's ideas on educational administration in the light of postmodernism. In this sense, the paper begins with the introduction of modernism and postmodernism and continues with their impacts on education. Lastly, it presents the life of English and his views on education.

Keywords: Modernism, postmodernism, postmodern education, educational administration, Fenwick W. English.

¹Corresponding Author: Inst., Rectorate, International Relations Office, E-mail: oyauslu@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0435-831X>

²Assoc. Prof. Dr., Faculty of Education, Department of Educational Sciences, Division of Educational Administration, E-mail: mrtozdem@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1166-6831>

Purpose and Significance

Educational administration, known to have emerged as a scientific field through William Payne's book on supervision in 1875, has witnessed various viewpoints and paradigms shifts during its development due to historical, social and political contexts. Thus, its development can be analysed in three stages; stagnancy, transformation and evolution (Burgess and Newton, 2014). The stagnancy period corresponds to the time between 1875 and 1940 when the first attempts to open up the field were made. The transformation period starts at the end of 1940 with the emergence of theory movement and continues until the beginning of the 1970s. Evolution period starts with Greenfield's subjectivism in the early 1970s and continues with the views of critical theory, naturalistic coherentism and postmodernism. The fact that educational administration has had a progressive development over its past is promising for its future. However, in order to maintain its sustainability, it is beneficial to investigate the dynamics, pioneers, assumptions and impacts of each period.

Like many other social sciences and humanities, educational administration, as a field of study, entered a period of fluctuation during the mid-20th century. What caused this was the opposing views of certain philosophers such as Kuhn, Popper, Lakatos and Feyerabend regarding the basics of science. During this period, the idea of social sciences emerged and it was argued that social sciences and natural sciences are related. Greenfield, who is a Canadian scientist, introduced these ideas to the field of educational sciences. The studies of Griffiths, Hodgkinson, Willower and Ribbins started a long-lasting and controversial discussion on this issue. All these brought about various viewpoints such as feminism, postmodernism, natural coherentism, post-positivism and critical theory. Debates on these topics are still in question and attempts to find an answer as to the nature of the implications and research in the field of educational administration are ongoing (Burgess and Newton, 2014). Yet, these writers and the paradigms they represent are either not well-known or unknown, which is a disadvantage for the future development of the field.

The literature in Turkey consists of various studies focusing on modern and postmodern education. For instance, Aslanargun (2007) compared modern and postmodern education; Çakır (2017) studied the views of primary school teachers on postmodern education; Kızılkaya (2014) analysed the problems of the Turkish Education System in the light of postmodernism; Kökten (2013) evaluated the recent educational programs in terms of postmodernism; Erdem and Sarpkaya (2011) investigated the possibility of using postmodernism in supervision and Tezcan (1993) examined postmodern education. These studies did not focus on when and how postmodernism influenced education and its representatives in the field of educational administration. However, Özdemir (2017 and 2018), introduced postmodern education in the light of English as he displayed the historical and philosophical foundations of educational administration. Therefore, the motivation of this paper comes from the fact that a writer who has contributed a lot to the field of educational administration is not well-known. In this regard, the aim of this study is to describe Fenwick

English's views on educational administration in the light of postmodernism. Inasmuch as, it is necessary at first to explain postmodernism in order to understand its effects on education. Thus, this paper presents the impacts of modernism and postmodernism on education. It continues with the biography of English and his views on educational administration.

Method

This review article was prepared based on a survey of literature on modernism, postmodernism and Fenwick English. For this purpose, related literature including thesis, books and articles were reviewed. Moreover, the writer got in touch with Fenwick W. English by e-mail and exchanged ideas with him.

Results

According to English, postmodernism could be described not as a theory, doctrine or philosophy, but as an attitude, manner or anti-theory. It seeks for "another" in concepts, preferences and theories. Maintaining the idea that there is not universal truth, it highlights the significance of culture, language, symbols and context (English, 2018). Postmodernism argues that there is more than one truth, and thus, science is not unique in the search of truth, but only one of the ways to obtain it. Since truth is temporary and open to change, attitudes based on paradigms, one theory and one application should be left behind and instead conceptual variety should be adopted. Believing that individuals could have different preferences with regard to gender, outlook, lifestyle, *raison d'être* and so forth it gives significance to the variety of people, divergence and identity construction. In this regard, like Feyerabend, English believes that it is impossible to obtain information without chaos. In fact, change occurs in times of chaos. However, he opposes the idea that chaos should be degraded to simple rules or codes depicted as the best ones; neglecting context, doctrines which are not open to criticism and applying theory without questioning (English, 2013).

Reflection of postmodernism in the field of educational administration will bring about destructive outcomes because this field is slow to understand the impact of eluding the Cartesian thought of modernism. According to English (1998b), the perception of constant truth based on the best and reflective implications, the fact that the departments of educational administration are considered as holy schools where school leaders are trained and leadership concept is dissociated from management and organization theory are the most important challenges for the field. For this reason, it could be stated that English has been influenced from writers such as Greenfield, Littrel and Foster in that unpredictable elements and permanent truth in social sciences is impossible because of uncertainty resulting from the human factor.

English (1998b) argues that current educational practices based on modernism do not solve basic socio-political and educational problems such as class and racial discrimination. With the refutation of modernism, it brings new implications in the field of educational administration. Evaluating new opportunities is more beneficial than refuting them. The future is multidimensional and not sequential. Therefore,

there is not only one world to discover, but more than one (English, 1998b). In his essays, English usually gives information about modernism in the beginning and then introduces his suggestions by criticising modernity. His studies focus on the idea that educational administration, as a field, should live on variety and train educational leaders independent from management and organization theory.

Since education is one of the basic factors that shape the future of a country, it is exposed to different paradigms, policies and pressure groups at all times. The profile of the citizens to be established can modify the education systems and adapt the previous implications. This influences the internal and external stakeholders of the systems in terms of financial, personal and organizational aspects and puts the suppliers and implementers in a tight spot. Moreover, it could influence and limit the scientific fields that examine different aspects of education in terms of paradigm, research topic and method. In this sense, although various point of views have been adopted by researchers in education, modernism has been the most effective one as is the case in other fields of research. However, scientists in different fields including educational sciences tend to criticize modernism and adopt postmodernism in their studies.

Discussion and Conclusions

Modernism, which is based on reason, objective knowledge and universal truth, aims to maintain current and dominant ideology. Therefore, as depicted by Leitch (1996), students in modern education systems are not taught to develop alternatives, create revolutions or criticize media and popular culture. However, it is vital to go beyond the status quo and it should be the basic function of education. Employing diverse implications could be possible with the use of inclusive approaches that can embrace distinct views and methods such as postmodernism. Yet, to do that, it is necessary to study the principles and representatives of modernism and postmodernism.

In this era, it is not possible to normatively evaluate the students, teachers, parents and external stakeholders and their views regarding the function and aim of school. When internal and external migration, socio-economic situation, social and economic infrastructure, artificial intelligence, digital technologies and communication tools are taken into consideration, the flow of the courses, criterion for success, assessment methods and school management require approval, tolerance, respect, alternative plans, solutions for suggestions, critical thinking, inquiry and risk taking. Policy makers' views on human and life depict the implementations in education. In fact, decisions about real and hidden curriculum, assessment and evaluation systems, management processes, human resource development, educational financing, organizational behaviour at schools and school as a social organization influence not only the daily issues but also the long term outputs. Therefore, not only the policy makers and school managers but also the teachers should go beyond their limits and routines and put effort to become leaders for teaching and learning. This requires employing inclusive and alternative training and

appointment methods in training teachers and educational managers instead of standard procedures. Therefore, it could be beneficial to study and benefit from different paradigms such as postmodernism and various revolutionary scientists such as English.